

Rzeźba Matki Boskiej z Lipnicy Murowanej

Najcenniejszym zabytkiem kościoła parafialnego pw. Świętego Andrzeja w Lipnicy Murowanej jest gotycka figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Umieszczona w bocznym ołtarzu rzeźba, powszechnie zwana jako Madonna Lipnicka, stanowi jeden z najciekawszych przykładów plastyki średniowiecznej na terenie Małopolski.

Po raz pierwszy istnienie rzeźby w literaturze fachowej odnotowano dość wcześnie, bowiem jeszcze przed I wojną światową. Odkrycia dokonała na krótko przed swą śmiercią w 1912 roku, znana historyk sztuki – Konstancja Stębowska. Wyniki jej badań zostały opublikowane w artykule "Trzy zabytki snycerstwa polskiego" w Sprawozdaniach Komisji Historii Sztuki z 1913 roku. Z uwagi na zły stan zachowania i liczne przekształcenia, nie budziła jednak w kolejnych dekadach zainteresowania wśród historyków sztuki. Dopiero w 1976 roku podjęto decyzję o jej konserwacji, którą przeprowadziła krakowska pracownia PP PKZ (Przedsiębiorstwo Państwowe Pracownie Konserwacji Zabytków). Przed przystąpieniem do prac wykonano szereg ekspertyz i badań naukowych mających na celu ustalić charakter aranżacji konserwatorskiej rzeźby. Zastanawiano się, czy przywrócić pierwotną formę obiektu, czy też zachować jej historyczne przekształcenia. Obszerne studium dotyczące lipnickiej Madonny przygotował wybitny historyk sztuki Marian Kornecki. Na ostatecznej decyzji zaważyła wszechstronna analiza zabytku, na podstawie której zdecydowano przywrócić rzeźbie jej formę pierwotną. Pracami konserwatorskimi kierował Ryszard Ochęduszek. Nie zostały jednak one ukończone i na dwadzieścia lat figura trafiła do magazynu. Konserwację wznowiono w 1999 roku, przeprowadziła ją Krystyna Sokół-Gujda.

Najstarsze wzmianki historyczne o wyposażeniu wnętrza lipnickiego kościoła parafialnego pochodzą z końca XVI wieku. Wśród sześciu ołtarzy znajdujących się wówczas w kościele, dwa zawierały przedstawienia maryjne. W wieku kolejnym, wspomniane wizerunki Najświętszej Marii Panny otoczone były już kultem wiernych, o czym świadczą wzmianki o koronach wspominanych w źródłach po raz pierwszy w 1655 roku. Jego początki związane są z powstaniem w 1612 roku w Lipnicy Murowanej bractwa różańcowego. Badacze łączą fakt jego funkcjonowania przy parafii, z siedemnastowiecznymi przekształceniami rzeźby nawiązującymi do ikonografii różańcowej. Dokonano wówczas daleko idących zmian w formie rzeźby: zredukowano charakterystyczny kontrapost postaci Maryi, zmieniono układ rąk, draperii szat oraz dokonano przemalowania w duchu estetyki barokowej. Rozbudowano również dolną część rzeźby o grupę przedstawień figuralnych (św. Katarzyna Aleksandryjska i św. Dominika) oraz o przestrzenne elementy krajobrazu (skały, kościół). Rzeźbę za każdym

razem udawało się uratować z licznych pożarów kościoła, co również przyczyniało się do umacniania jej kultu.

Do 1887 roku rzeźba stała w ołtarzu bocznym, skąd, w związku z zakupem nowej figury do ołtarza, została przeniesiona na postument przy ścianie arkady w kaplicy północnej, gdzie stała do rozpoczęcia czasów konserwacji w 1976 roku. W 2003 roku wróciła z Krakowa do Lipnicy Murowanej i umieszczona została w ołtarzu bocznym. Od czasu przeprowadzenia konserwacji rzeźby aż do dnia dzisiejszego trwa proces kanoniczny mający na celu ustanowić wizerunek Matki Boskiej z Lipnicy jako łaskami słynącej.

Rzeźba Matki Boskiej z Lipnicy Murowanej datowana jest na drugą połowę XIV wieku i przez niektórych badaczy wiązana jest z obrębem „typu krakowskiego” jednak warsztat nie został ostatecznie potwierdzony. Madonna Lipnicka zaliczana jest do grupy najwybitniejszych przykładów monumentalnej, gotyckiej rzeźby z obszaru Europy Środkowej.

Bibliografia

J. E. Dutkiewicz, *Małopolska rzeźba średniowieczna 1300-1450*, Kraków 1949.

M. Kornecki, *Tryptyk z Dłużca i Madonna z Lipnicy Murowanej - dwie aranżacje konserwatorskie* [w:] „Ochrona Zabytków”, 1-2, 1981.

M. Kornecki, *Kościół Lipnicy Murowanej* [w:] „Currenda”, nr 10-12, Tarnów 1992.

S. Wiśniowski, *Lipnica Murowana. Sanktuarium Trojga Błogosławionych*, Kraków 1998.

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. I, Województwo krakowskie, red. J. Szablowski, Warszawa 1953.